

Sanayi Ücretlerindeki Bir Artışın Millî Gelir Bölüşümüne Etkisi ^[*]

Jean MARCHAL

Bugün üzerinde duracağım mesele oldukça somut bir meseledir. Sanayi işçilerine ödenen ücretlerdeki bir artış millî gelirin bölüşümünü nasıl etkiler?

Meseleyi ortaya koyuş tarzı bazı açıklamalar icap ettiriyor. Geçen günkü konferansında Boulding ve Kaldor'un modellerine temas etmiştim. Bu modellerde bölüşüme katılan iki gurup vardı. Ücretliler ve geniş anlamı ile emeklerinin dışında bir gelir elde eden, kâr sahipleri. Sözü edilen yazarlara göre bölüşüm meselesi, nisbî paylarının toplamı birimine eşit olan ücretin nisbî payı ile kârın nisbî payının incelenmesidir.

Boulding ve Kaldor'un modellerine karşı yaptığım tenkitte, meseleyi bu şekilde görmediğimi belirtmiştim. Bundan dolayı bugün inceliyeceğim konuyu, «Sanayi ücretlerindeki bir artışın tesirleri ne olabilir?» şeklinde seçtim. Ekonomiyi zımnen sanayi ve tarım olmak üzere iki kesime ayırdım. Sanayi kesimindeki ücretlerdeki bir yükseliş ne gibi sonuçlar doğuracak? Tahlile başlamadan önce durumumu açıklayayım :

Wicksell ve Keynes'in tahlillerinden beri bütün modern yazarlar makro-ekonomik dengenin genel şartlarını tasarruf ve yatırım eşitliğinde aramışlardır. Modern yazarlara göre, bu şartlar gerekli ve yeterlidir. Tasarruf yatırıma eşitse hem yoğaltım malları piyasasında, hem sermaye malları piyasasında arz talebe eşit olur. Buna rağmen çok miktarda motosiklet, az miktarda elbise üretilmiş olabilir. Sermaye piyasasında da fazla dinamo, eksik hesap makinesi üretilir. Maamafih, ekonomideki bu çeşit pürüzleri giderecek seyyallik varsayımı kabul edilerek bu mesele halledilebilir. Farklı kesimlerde, mal ve hizmetlerin fiyatlarında meydana gelen değişimler, faktörlerin yer değiştirmesini gerçekleştirecek ve bu yoldan denge yerine gelecektir.

[*] Bu yazı, 1961 yılı martında fakültemizde verilmiş olan bir konferansın tercümesidir.

Modern okul tarafından zımnen kabul edilmiş olan bu varsayım makul ise de, analize bazı istisnaf halleri —meselâ tarım kesimi— katmak gerekli olabilir kanaatindeyiz.

Her hangi bir sanayi kesiminde, emek, sermaye, teknik kuvvetler ve müteşebbis bir daldan öteki dâla kolayca geçebilirse de, A.B.D. dışında hiçbir memlekette, sanayi kesiminden tarım kesimine, tarım kesiminden sanayi kesimine bu akış rahatlıkla olamaz. Bilinen bir sürü engel bu yer değiştirmeyi önlemektedir.

O zaman, ilk - yaklaşım bile olsa, ekonomiyi tek bir piyasa olarak kabul edip, bu piyasanın dengesinden bahsedemeyiz. Bundan ötürü ekonomiyi ayrı ayrı hayatiyeti olan, ayrı fiatların teşekkül ettiği iki kesime bölüyoruz. Tabiatıyla, sanayi ve tarım fiatlarının ortaklaşa tesirlere tâbi olabileceği inkâr edilmemektedir. Fakat her iki kesimin fiatları kendi özel şartlarına bağlıdır. Bu fiatlar birbirlerine nisbeten değişebilir. Yâni iki kesimin ticaret hadleri bozulabilir.

Bu iddiaya karşı, modern gelişmeden dolayı, ekonomi içindeki tarım kesiminin nispetinin azalmakta olduğu ve üretim faktörlerinin seyyalliğinin arttığı söylenebilir. Bu ise, ekonomide iki kesimin birleşmesini sağlayacaktır. İddia ilk bakışta doğrudur. Fakat memleketlerin büyük bir çoğunluğunda, tarım kesimini unutturacak bir gelişme henüz tam değildir.

Önce tarım kesiminde çalışanların aktif nüfusun yüzde kaçı olduğuna bakalım. Avrupa Topluluğu İstatistik Ofisi'nin bildirdiğine göre, 1958 de İngiltere'de tarımcılar aktif nüfusun % 4,6 sını, A.B.D.'nde % 9,1 ini teşkil etmektedir. Fakat bu yüzden Almanya'da % 16, Fransa'da % 25, İtalya'da ise % 32,4 dür.

Tarımın yarattığı kıymete gelince, istatistikten istatistige değişmekle beraber, bu yerli ürünün gittikçe azalan bir kısmını teşkil etmektedir. Bu yüzdenin İngiltere (% 4,5) ve Amerika'da (% 5) düşük olduğu doğrudur. Fakat bu yüzde Almanya (% 8,5), Fransa (% 12), İtalya (% 20,2), Yunanistan (% 32) ve Türkiye'de (% 45) oldukça yüksektir.

Son olarak, adam başına bir hesap yaparsak: Farklı sebeplerden ileri gelmekle beraber, İngiltere ve Hollanda'da tarım emeğinin yarattığı kıymet, genel olarak aktif emeğin kattığı kıymete eşittir. A.B.D. ve Belçika'da her iki emeğin yarattığı kıymet arasında fark-

lar belirmektedir. Hattâ bu fark Fransa, Almanya, ve İtalya'da önemli olmaktadır.

Özetlersek: Genellikle tarımda çalışan nüfus aktif nüfusun gittikçe azalan bir kısmını teşkil ettiği, tarım kesiminin yarattığı kıymetin gayri safi hasılanın gittikçe azalan bir yüzdesi olduğu ve nihayet tarım emeğinin yarattığı kıymetin ortalama emeğin yarattığı kıymete eşit bir seviyeye gelmesi pek âlâ mümkün olabilir. Fakat hükümetlerin gerçekçi bir analize dayanarak, bir şeyler yapmak istedikleri, gelişmenin henüz tam olmadığı memleketlerde, ekonominin iki kesimde incelenmesi doğrudur sanıyorum.

Modelimizde iki kesimi kabûl ettikten sonra, geriye bölüşüme katılanların sayısını tesbit etmek kalıyor: Her kesim içinde kaç gurup olacak, modernleri izliyerek ücretliler ve kâr sahipleri diye yalnız iki gurupla yetinelim mi?

Eski çalışmalarımızda sanayi kesimi için ikili bir ayırma yapmanın hahtalı olduğunu belirtmiştik. Yönetici kadrolar ile emekçilerin bölüşüm hususunda aynı tepkiyi göstereceği söylenemez. Aynı şekilde memur ve kamu kesiminde çalışanların, özel kesim ücretlileri ile aynı tutumda oldukları iddia edilemez. Kâr konusunda da tacirlerin, sanayicilerle aynı lisanı konuştukları doğru değildir. Bu böyle olmakla beraber, ilk-yaklaşımında, ücretlilerle kâr sahipleri diye bilebile mubâlagalı bir tasnifi kabul ediyoruz. İleride daha taferruatlı bir tasnife ihtiyaç duyacağız.

Tarım kesimine gelince; bir çok memleketler için tarım kesimini bölüşüm açısından, ücretliler ve kâr sahipleri diye iki guruba ayırma anlamsızdır. Tarım kesiminde üretimin büyük bir kısmı hem sermaye, hem de emeğini bu işe yatıran köylü tarafından yapılmaktadır. Mamafih analizi biraz daha derinleterek tarım kesiminin de kendine has gelir guruplarını çıkarabiliriz.

Büyük ve küçük köylü işletmelerini ayırabilir yada zengin ve fakir bölgelerdeki durumu inceliyebiliriz. Fakat simdilik, sermaye ve emekten ortaklaşa doğan bir tarım gelirini ele alıyoruz.

Öyle ise, modelimizi iki kesimli ve üç guruplu olarak kuruyoruz. Kesimler sanayi ve tarım, guruplar ise sanayi ücretlileri, sanayi kâr sahipleri ve tarım geliri elde edenlerdir.

Ekonomimizi iki kesime ayırınca, geleneksel olarak yapılanın aksine, her guruba birer eğsinim tanımamız gerekiyor. Tarım ürün-

leri için bir yoğaltım eğsinini, sanayi ürünleri için başka bir yoğaltım eğsinimi ve nihayet tasarruf eğsinimi,

(A) tarımcıları, (W) sanayi ücretlilerini, (P) de sanayi kâr sahiplerini temsil etsin. Ayrıca (m) tarım ürünleri için yoğaltım eğsinini, (n) sanayi ürünleri için yoğaltım eğsinini ve (l-m-n) de tasarruf eğsinimi olsun. Çünkü tanım icabı bu üç eğsinimin toplamı birime eşittir.

Aşağıda çeşitli gurupların eğsinimleri belirtilmiştir.

I — *Tarımcıların Eğsinimleri (A)*

Tarım ürünleri için yoğaltım eğsinimi	m_A
Sanayi ürünleri için yoğaltım eğsinimi	n_A
Tasarruf eğsinimi	$1 - m_A - n_A$

II — *Sanayi Ücretlilerinin Eğsinimleri (W)*

Tarım ürünleri için yoğaltım eğsinimi	m_W
Sanayi ürünleri için yoğaltım eğsinimi	n_W
Tasarruf eğsinimi	$1 - m_W - n_W$

III — *Sanayide Kâr Sahiplerinin Eğsinimleri (P)*

Tarım ürünleri için yoğaltım eğsinimi	m_P
Sanayi ürünleri için yoğaltım eğsinimi	n_P
Tasarruf eğsinimi	$1 - m_P - n_P$

Şimdi meseleyi derinleştirelim. Meselemiz unutmayalım, sanayi ücretlerinde bir artışın (ΔW) nelere sebep olacağıdır..

Meseleyi çözebilmek için iki hâl ele alacağız. İlki az-gelişmiş bir ekonomidir. Böyle bir ekonomide ücretler düşük bir seviyede olup, işçilerin ihtiyaçları mahdut olduğundan gelirlerdeki ufak bir artış tarım ürünlerinin daha fazla satın alınmasını icap ettirmektedir. İkinci hâl, gelişmiş, zengin bir ekonomidir. Böyle bir ekonomide devamlı yapılan reklâm gayretleri ile ihtiyaçlar alabildiğine artmakta, bu ihtiyaçlar zengin bir üretim kanalından giderilmektedir. Sözü edilen her üç gurubun gelirindeki bir artış ancak sanayi ürünleri talebini kamçılacaktır. Böylece gelişmiş bir ekonomide tarım ürünleri için yoğaltım eğsinimini sıfıra eşit olmaktadır.

Açıklamamızı sırasıyla her iki hâl için yapacağız.

I

Önce az-gelişmiş bir memleketi inceliyelim. Bu memleketlerde hayat seviyesi çok düşük olduğundan gelirlerdeki ufak bir artış, tarım kesiminde üretilen besin mallarının talebine yönelecektir.

Teknik deyimle, işçilerin tarım ürünleri için marjinal yoğaltım eğsinimi bire eşit demektir. Bunun aksine, işçilerde sanayi ürünleri için marjinal yoğaltım eğsinimi ve tasarruf eğsinimi sıfırdır. Toparlarsak,

$$\begin{aligned} m_w &= 1 \\ n_w &= 0 \\ 1 - m_w - n_w &= 0 \end{aligned}$$

Ayrıca şunu da ilâve etmemiz gerekiyor: Sanayi kesiminde ücretlere yapılan (ΔW) lık bir artış, o kesimin müteşebbislerinin toplam kârından (ΔW) lık bir eksilme ile temin edilmiştir.

Sanayi kesiminin gelir bölüşümünde meydana gelen bu değişimin aşağıdaki varguları olabilir.

A) İlki sanayi ürünlerinin talebindeki bir değişmedir.

(ΔW) lık bir gelir artışından yararlanan sanayi kesimi işçileri çok fakir olduklarından, artan gelirlerini tarım ürünlerinin satın alınmasına tahsis ederler. Sanayi ürünlerinin satışı ise değişmiyecektir.

Kâr sahiplerinin geliri (ΔW) lık bir eksilme gösterecektir. Kâr sahipleri ellerindeki geliri tarım ürünlerinin yoğaltımına, sanayi ürünlerinin yoğaltımına ve nihayet tasarrufa ayırmaktadır. Gelirlerinde meydana gelen (ΔW) lık bir eksilme, kâr sahiplerinin sanayi ürünleri talebinde, bu mallar için yoğaltım eksinimleri nisbetinde bir azalma gösterecektir. ($\Delta W n_p$)

Tarımcılara gelince: Bunların sanayi ürünleri taleplerinin değişmesi için *à priori* hiç bir sebep yoktur. Çünkü bölüşümdeki bu değişme ilk elde onlara tesir etmez. Fakat bu değişme ister istemez tarım ürünleri talebine tesir ettiğinde tarımcılar da tutumlarını değiştirmeye mecbur olacaklardır.

B) Sanayi ücretlerindeki (ΔW) lik bir artış tarım ürünleri talebini değiştirir.

Tarım ürünleri için yoğunlaşım eğsiniimleri ($m_W=1$) olan işçiler artan ücretlerinin tümü ile tarım malları satın alırlar. Böylece tarım ürünleri talebi (ΔW) kadar artar.

Sanayi kârları sahiplerinin gelirleri (ΔW) lik bir azalış göstermiştir. Bunların tarım ürünleri için yoğunlaşım eğsiniimleri (m_P) ise, tarım ürünleri talebi ($\Delta W \cdot m_P$) kadar azalacaktır.

Öyle ise, sanayi kesiminin toplam tarım ürünleri talebi şu miktarda artar.

$$\frac{\Delta W - \Delta W \cdot m_P}{\Delta W(1 - m_P)}$$

Bu talep karşısında tarım işletmeleri üretim hacmini artırırlar. Ne miktarda? Tarım kesimindeki çarpanın icap ettirdiği kadar.

Bu çarpan bilindiği gibi, tarımcıların tasarruf eğsiniimlerinin tersidir.

$$\frac{1}{1 - (m_A + n_A)}$$

Öyle ise tarım kesiminin gelir artışı:

$$\Delta W (1 - m_P) \cdot \frac{1}{1 - (m_A + n_A)}$$

Tarımcıların gelirindeki bir artış ne nisbette sanayi mallarının satın alınmasına tesir eder? Bunu bulabilmek için bu gelir artışını, tarımcıların sanayi malları için yoğunlaşım eğsiniimile çarpmak yeter.

Öyle ise tarım kesiminden doğan sanayi mallarına talep artışı:

$$\Delta W (1 - m_P) \cdot \frac{1}{1 - (m_A + n_A)} \cdot n_A$$

C) Ücretlerdeki (ΔW) lik bir artışın fiyatlar ve sanayi kârları üstündeki tesiri.

Yukarıda açıkladığımız birinci vargı, (A) şuydu: Sanayi ücretlerindeki bir artış sanayi malları talebinde ($\Delta W m_p$) lik bir azalış gösteriyordu. Bu azalış kâr sahiplerinin davranışlarından ileri geliyordu.

İkinci vargımız (B) ise, tarımcılardan gelen sanayi ürünleri talebinin bir artışıdır.

$$\left[\frac{\Delta W (1-m_p)}{1-(m_A+n_A)} n_A \right]$$

Eğer bu azalış ile bu artış birbirine eşitse

$$\Delta W n_p = \frac{\Delta W (1-m_p) n_A}{1-(m_A+n_A)}$$

yada:

$$\frac{n_p}{n_A} = \frac{1-m_p}{1-(m_A+n_A)}$$

Bu eşitlikten dolayı sanayi malları fiyatları değişmez.

Buna karşılık, sanayi kesimindeki kârlar (ΔW) bir azalmaya rağmen belirli bir seviyede kalır.

Toplam talebin istikrarından dolayı, sanayi ücretlerindeki artışa rağmen, sanayi mallarının fiyatları yükselmesse yatırımları karşılamak için gerekli tasarruf miktarı sabit kalabilir. Bu durumda denge bozulması düşünülemez.

Tabiatıyla denge şartlarının tam oluşu hakkındaki düşüncelerimiz yanlış olabilir. Ayrıca tarım kesimindeki sanayi mallarına olan talebin artışı sanayi kesimindeki talebin azalmasından az veya çok olması da mümkündür.

En uygun varsayım şu ise:

$$\frac{\Delta W (1-m_p)}{1-(m_A+n_A)} n_A > W n_p$$

Bu hâlde sanayi ürünlerinin fiati ve dolayısıyla kârlar artar. Kârlar ücretlerdeki (ΔW) lik artışı karşılayacak kadar artıp eski seviyesini bulur.

Bu hâlin bir sonucu olarak sermaye mallarının fiatı yükselecektir. Ayrıca yatırımları karşılamak için lüzumlu olan tasarruf hacmi de artacaktır.

Bu gelişmenin bölüşüm üzerinde, ikinci dereceden bir sürü tesir yaratacağı beklenebilir.

Özet olarak, az-gelişmiş bir ekonomide, sanayi ücretlerinde genel bir artışın bölüşüm üzerinde reel tesirleri vardır, diyebiliriz. Ricardo'nun modelinde olduğu gibi bu tesirler, kapitalislerin kârlarında bir azalış, tarım kesimindeki gelirlerde bir artış meydana getirebilir. Fakat, yeniden -bölüşüm ister istemez büyüme sürecini geciktirecektir. Çünkü, büyüme haddinin en kuvvetli olduğu sanayi kesiminde, büyüme gerçekleştirecek vasıtalar kısılmış olacaktır.

Daha uzun bir dönemde ise fiatlardaki bir yükseliş tarım üretimini kamçılacaktır. Çünkü tarım ürünlerinin arzının elâstikliği uzun dönemde kısa dönemden daha fazladır.

Tarım ürünlerinin fiatı düşünce reel ücretler artacaktır.

Fakat, belirli bir gelir seviyesinde, işçilerin tarım ürünlerini satın alma eğsini kuvvetli ise, tarım ürünlerinin fiatlardaki istikrara rağmen, sanayi kârlarının durumu değişmez.

Bu söylenenleri, fakir az-gelişmiş bir memleket için olduğu gibi, bolluk içinde yaşayan bir memlekete uyguluyabilirmiyiz araştıralım.

II

Zengin memleketlerde ücretliler için tarım ürünlerinin marjinal yoğunlaşım eğsini sifıra eşittir. Bir memlekette millî gelir, buna bağlı olarak ücretlilerin geliri yükselir ve reklâm yolu ile sanayi ürünlerine rağbet artarsa, işçilerin harcama alışkanlıklarının değişeceği düşünülecektir. Artan gelirler azalan oranlarda besinlere, çoğalan oranlarda sanayi mallarına harcedilmeye başlar. Bu du-

rumda ücretlilerin tarım ürünlerine karşı marjinal yoğaltım eğsini-
nimi sıfır olur. Aynı varsayımı mantıkî olarak sanayi kâr sahipleri
ile tarımcılarda uygulayabiliriz.

$$m_w = 0$$

$$m_p = 0$$

$$m_A = 0$$

Acaba işçilerin tasarruf eğsinimleri ne olacaktır. Bir çok na-
zariyecinin yaptığı gibi meseleyi basitleştirmek üzere, sanayi ü-
cretlerinin tasarruf eğsinimi sıfırdır diyeceğiz. Bu varsayım, ele al-
dığımız, işçilerin hayat seviyesinin yüksek olduğu zengin bir mem-
leket varsayımı ile gelişmekte gibi oluyor. Ama, işçi sınıfının ister
alışkanlıklarından dolayı, ister eğitimlerindeki eksiklikten dolayı
tasarrufa pek iltifat etmedikleri açıktır. Ayrıca reklâmın sanayi
ürünlerinin satışını arttırma yolundaki tesirine de işaret etmiştik.
Bu da tasarrufu kısın bir etkidir. Bundan dolayı, işçilerin tasarruf
eğsinimleri sıfıra, sanayi ürünlerine karşı yoğaltım eğsinimleri
ise birime eşittir.

Öte yandan kâr sahipleri ile tarımcıların belli bir tasarruf istekleri vardır. Bundan dolayı bu gurupların sanayi mallarına karşı yoğaltım eğsinimleri birimden küçüktür.

Sonuç olarak,

$$n_w = 1$$

$$n_p < 1$$

$$n_A < 1$$

Bu şartlar altında sanayi ücretlerindeki ΔW lik bir artışın vargıları nelerdir?

Ücretlerin sanayi mallarına karşı yoğaltım eğsinimleri birime eşit olduğundan, sanayi ürünleri piyasasında ücretlilerden gelen, ΔW lik bir talep artışı olur.

Buna karşılık kâr sahiplerinin gelirlerinde ΔW lik bir azalış olduğundan taleplerini kısarlar. Ayrıca, ücretlilerden farklı olarak kâr sahipleri gelirlerinin bir kısmını tasarrufa ayırmaktaydı. Bundan dolayı azalan talep $\Delta W \cdot n_p$ kadardır.

Her iki gurubun sanayi ürünlerine karşı talep artışı:

$$\Delta W - \Delta W \cdot n_p$$

$$\Delta W \cdot (1 - n_p)$$

Acaba tarımcılar durumlarını değiştirecekler mi?

Hayır. Şimdiye kadar açıklanan hiç bir olay tarımcılar etkiliyecek durumda değildir. Aslında ücretlere yapılan zam kâr sahiplerinin pahasına olmuştur. Bu aktarış tarımcılara doğrudan doğruya ilgilendirmez. Fakat, ücretli ve kâr sahiplerinin tarım ürünlerine talepleri değişirse bu aktarma onları ilgilendirebilir. Yukarıda zengin bir ekonomide, tarım ürünlerine karşı olan üç yoğunlaşım eğsiniğini sıfır olarak kabul ettik. Yüksek hayat seviyesinin hüküm sürdüğü memleketlerde, tarım ürünlerinin talebi, millî gelir bölüşümüne bağlı değildir. Bundan dolayı, az-gelişmiş memleketlerin aksine, tarım kesiminden bir tepki bekleyemeyiz.

Sanayi ürünlerinin talebi $\Delta W (1 - n_p)$ lik bir artış gösterirken arz değişmesse, sanayi ürünlerinin fiyatı yükselir.

Söylenilen sebeplerden ötürü, tarım ürünlerinin fiyatları değişmezken, sanayi ürünlerinin fiyatlarının değişmesi, iki kesim arasındaki ticaret haddinin değişmesi demektir. Ticaret hadleri tarım ürünleri aleyhine, sanayi ürünlerinin lehine gelişecektir.

Bu durumda tarımcılar karşısında bir sürü almaşık çıkmaktadır. Tarım ürünlerinin yoğunlaşım eğsinimleri sıfır demistik. Öyle ise, tarımcıların ya tasarruflarını ya da sanayi ürünlerinin yoğunlaşımını azaltmaları gerekir. En uygun varsayım olarak, galiba ikisini binden indirirler. Önce ayrı ayrı ikisini, sonra da son üçüncü şıkkı inceleyelim.

A) Tarımcıların tasarruflarını kısıtları hali ele alalım. Bu durumda, sanayi mallarının fiyatları yüksek olmakla beraber, talebi değişmemekte, ücretli ve kâr sahiplerinin artan talebin eldeki sanayi malları karşılayamamaktadır. Sanayi kesiminde dengenin kurulmasını, tarımcıların tepkilerinden ve yükselen fiatlardan beklemek doğrudur.

Eğer tarımcılar tasarruflarını azaltırsa, toplu olarak tasarruf ile yatırım arasındaki uyum bozulur. Bozulan uyum ücretliler tarafından düzeltilebilir mi? Hayır. Çünkü ücretlilerin tasarruf eğsinim-

leri sıfırdır. Yalnız kâr sahiplerinden medet umulabilir. Fakat onlarında tasarruf eğsiniimleri veri olduğundan tasarruflarındaki artış ancak kârlarının kabarması ile gerçekleşecektir.

Sanayi kesiminde talep ve arz arasındaki dengesizlikten dolayı, sanayi ürünlerinin fiyatlarının yükseleceğini söylemiştik. Bu yükseleştikten ötürü sanayi kârları artabilir. Tabiatıyla tasarrufun doğabilmesi için kârın reel değerinin artması gerekir. Ancak bu türlü bir tasarruf tarımcılarınkinin yerini alabilir. Ve yatırımlarla arasındaki dengeyi sağlayabilir.

Söylenenleri şöyle özetliyebiliriz:

a) Olayı körükliyen sanayi ücretlileri ücretlerinde bir artış isterken, bundan hiç bir şey kazanmamakta, belkide kaybetmektedirler. Kısa bir süre içinde ücretlerin yükselmesinden yararlanmış olabilirler. Fakat bu yararlanma yükselen sanayi fiyatlarıyla çabucak silinir. Yükselen fiyatlar karşısında, işçiler sanayi malları yoğunaltımını kısarlar. Buna karşılık, kâr sahiplerinin sanayi malları yoğunaltımını, gelirlerine paralel olarak artar.

b) Olayda hareketin karşısında duran kâr sahiplerine gelince: İlk safhalarda pek karışık olan durumları aslında düzelecektir. Reel kârları artmıştır. Bu artış sanayi mallarına karşı talebin yükselişine ve tasarrufların kabarmasına sebep olur. Tasarrufların yükselmesi demek, sermaye üzerindeki haklarının perçinlenmesi demektir.

c) İlk bakışta, sanayi kesiminde olup bitenlerin seyircisi gibi gözüken tarımcılar ise gerçek kayıpta olanlardır. Tarım ve sanayi malları yoğunaltımlarını muhafaza edebilirler, fakat tasarrufları düşüğünden sermaye malları üzerindeki hakları azalmıştır.

Ele aldığımız varsayım bir sınır-varsayım olabileceğinden bu bakımdan çok kesin sonuçlar beklememek gerekir. Bununla beraber şunu söyleyebiliriz: İki kesimli ve üç gurupla olarak nitelendirdiğimiz bir ekonomide kâr sahiplerinin ücretlerin artışına karşı direnmeleri için gerçek bir sebep yoktur. Çünkü, bu artış gelirlerinin yükselmesini ve artan tasarruflarının tarımcıların tasarruflarının yerini almasına vesile olabilir.

B) Şimdi ikinci varsayıma geçelim: Tarımcıların sanayi ürünleri olarak satınalma güçlerindeki bir eksilme, doğrudan doğruya bu malların yoğunaltımını azaltır, fakat tasarruf hacmi aynıdır.

Bu durumda, tarımcıların davranışları sonuncuda azalan sanayi malları talebiyle boşalan mallar, ücretli ve kâr sahiplerinin karşıt tepki olarak arttırdıkları talebi karşılayabilir. Böylece bu kesimde arz ile talep arasındaki denge kurulur.

Tasarruf ile yatırım arasındaki eşitliğe gelince. Bu eşitlik, tarımcıların tasarruflarını değiştirmediklerinden sarsılmaz. Sanayi kesimindeki yüksek ücretlerin kâr sahiplerini fakirleştirmiş, işçileri ise zenginleştirmiştir. Oysa işçilerin hiç bir tasarrufta bulunmadıklarını söylemiştik. Tasarrufu yapan sadece ikincilerdir. Bu durumda toplumun tüm tasarrufu azalır. Yatırımlar düşük olur.

Bunun vargısı sanayi mallarının fiyatlarının yükselmesidir. Fiyat yükselişi sanayi ürünleri arzı ile talebinin bir dengeye götürür. Ayrıca fiyatları yükselmesi kârları arttırıp, reel ücretleri düşürdüğünden tasarruf ile yatırım arasındaki eşitlik gerçekleşir. Fiyatlardaki bu yükseliş, sanayi kârlarının eski seviyesine ulaşmasına kadar devam eder. Kâr sahipleri bu yoldan eskiden yaptıkları kadar tasarruf yapabilirler.

Analizimizi özetliyelim:

- a) Sanayi işçileri tarım ürünleri yoğaltımını muhafaza eder. Böylece sanayi mallarının yoğaltımı artar. İşçiler bu işten kazançlı çıkar.
- b) Ücretlilerin karşısında olan kâr sahiplerinin durumları değişmez. Yoğaltım ve tasarrufları aynıdır.
- c) Tarımcılar bu işte kaybeder. Eskiden yoğalttıkları sanayi ürünlerinin bir kısmından vazgeçmeye mecburdurlar. Ardakalan bu ürünler sanayi kesimindeki işçilere aktarılır.

Açıklamamızda toplu yatırımların sabit kaldığını farzettik. Tarımcıların sanayi ürünü talebinin işçilerin talebi ile yer değiştirmesi acaba yeni yatırımları icap ettirmez mi? Tabiatıyla talep edilen mallar aynı olmayabilir. Ve başka başka sanayi dallarında yeni yatırımlara ihtiyaç hasıl olabilir. Fakat bu yatırımlar öteki sanayi dallarındaki eksi-yatırımlarla karşılanamaz. Bu durumda tarımcılar vazgeçtikleri sanayi ürünlerinden bir kısmının işçilerin artan yoğaltımlarına ayrılmayacağı, bunların yeni yatırımları karşılamak üzere kullanılacağı söylenebilir. Öyle ise, reel ücretler önceki halden daha düşük bir oranda artar. Daha uzun bir dönemde, millî gelir ar-

tacaktır. Bu artış yatırım çarpanı ile hesap edilebilir. Eğer böyle bir artış varsa, birinden alıp ötekine vermek diye bir şey söz konusu olamaz. Birini fakirleştirmeden ötekini zenginleştirmek kabil olabilir.

C) Sonuncu varsayım tarımcıların sanayi malları yoğaltımları ile tasarruflarını birlikte azalttıkları hâldir. Genellikle rastlanan, ele alınışta ayrı bir özen isteyen hâl budur. Yukarıda incelenen (A) ve (B) şıkları bu halin çözümünü verir. Tarımcıların yüksek bir tasarruf eğsinimi varsa, reel gelirlerindeki her hangi bir azalış tasarruflarını etkiliyecektir. Yukarıda tarımcıların tasarruflarının azalışının ancak kâr sahiplerinin tasarruflarının artışı ile karşılandığını göstermiştik. Kâr sahipleri tasarruf eğsinimleri kuvvetli olduğundan kârlarında bir artış tasarrufu kamçılar. Eğer onların tasarruf eğsinimleri zayıfsa, tarım kesiminde eksilen tasarrufları karşılamak için gereken munzam tasarruf ancak yüksek kazançlara bağlıdır.

Sonuç olarak, tarımcıların tasarruf eğsinimlerine kadar yüksek, kâr sahiplerinin tasarruf eğsinimleri ne kadar düşükse sanayi kârları o kadar yüksek olur.

Sanayi kârları önemli bir hadde artarsa, kâr sahipleri sadece tasarruflarını arttırmak yoluna gitmezler, ayrıca, yoğaltımlarını da arttırırlar. Bu hâl de sanayi ürünü miktarı azalacağından ücretlere düşen pay azalır. Öyle ise, tarımcıların tasarruf eğsinimleri ne kadar zayıf, kâr sahiplerinin tasarruf eğsinimleri ne kadar kuvvetli ise, işten ücretliler o kadar fazla faydalanırlar. Bu önerme yukarıdaki açıklamaların bir vargısıdır.

Sanayi işçileri bu işten yararlı çıktıkça yâni, tarımcılar yerine işçilerin sanayi ürünleri yoğaltımı artmışsa, yeni yatırımlara gidelecektir. Yeni yatırımlar ise millî gelirde bir artış yaratacak bu artıştan üç gurup birden yararlanacaktır.

III

Bölüşüme katılanların sayısını arttırarak kurduğumuz modelden bazı önemli sonuçlar çıkarabiliriz.

Özellikle herhangi bir ekonomide, sanayi ücretlileri ile kâr sahiplerinin yanibaşında tarım işletmeleri analize katılırsa, ücretlerin

arttırılması kârın azalması pahasına olmayabilir. Geniş anlamı ve bazı şartlar altında, böyle bir artış tarımcılar yerine işçilerin sanayi ürünlerinin yoğunlaşımını arttırmasına sebep olabilir. Ayrıca tarımcıların tasarrufu —yâni sermaye malları üstündeki hakları— kâr sahipleri tarafından yapılmaya başlar. -yâni sermaye malları üstündeki haklar kâr sahiplerine geçer- Ücret yükselmesine karşı müteşebbislerin neden direnmedikleri ve böylece açıklanmış olur. Netekim bu değişmeden kaybeden kâr sahipleri değildir.

Mamafih geliştirdiğimiz model, Kaldor'unkine nazaran bazı mahsurları vardır. Modelde millî gelirin büyüklüğü yeterince tahlil edilmemiştir. Model her ne kadar, bölüşümdeki bir değişikliğin millî geliri arttırabileceğine işaret etmekte ise de, bu artışın hacmini tayin edememektedir. Ayrıca, model bölüşüme katılanların sayısını arttırmışsa da çeşitli guruplarca ödenen gelirler arasında bir bağ kuramamıştır. Oysa Kaldor'u tenkit ederken, belli bir dönemde yahut birbirini takip eden dönemlerde, gurupların elde ettikleri gelir hadleri arasındaki bağıntı hesaba katılmadan, istikrarlı bir denge den bahsedilmeyeceğini bildirmiştik. Bu bağıntıyı modele sokmadan kendisini mağdur hissedenden gurubun haklarını talep etme gayretleri ile karşı karşıya kalabiliriz. Bu ise maliyet enflasyonuna yol açacaktır.

Bundan dolayı incelenen modeli, genel millî gelirin bölüşümü teorisine giden dikenli yollarda ancak bir merhale olarak almak doğru olur.

Çeviren : S. DİVİTÇİOĞLU